

Türkiye’de Yeni Anayasaya İlişkin Görüş ve Taleplerimiz

Evgil TÜRKER

Sabro Süryani Aylık Gazetesi

<https://ozgurcedergi.com/>

Nisan 2026 – Sayı 1

Bilindiği gibi Süryani halkı Bethnahrin (Mezopotamya) ve Ortadoğu’nun yerli, kadim bir halkı olmasına rağmen, yüzyıllardan beri maruz kaldığı baskı ve adaletsizlikler yüzünden ötekileştirilmiş, unutturulmaya terk edilmiş ve yaşadığı ağır sorunları herhangi bir yönetim tarafından ele alınıp çözülmemiştir. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşmasının üçüncü paragrafındaki “Gayrimüslimlere” ilişkin 37- 45 maddeleri Süryani halkı için herhangi bir şekilde uygulanmamıştır. 2013 yılında bu konuda yerel bir mahkeme tarafından alınan olumlu bir karara rağmen, herhangi bir gelişme sağlanamamıştır. Bu nedenle Süryanilerin dili, kültürel faaliyetleri, basın yayın çalışmaları, eğitim kurumları, toplumsal etkinlikleri, tarihsel ve ulusal bayramları, sembolleri, gelenek göreneklere konusunda iyileştirici ve ön açıcı adımlar atılmamıştır.

1915 trajedisinin tahribatları, travması bu süreçte de devam etmiş; korku, tedirginlik, güvensizlik ve ana yurdunu bir an önce terk etme arayışı bütün topluma hâkim olmuştur. Hristiyan Süryanilerin yaşamı ötekileştirici politikalar yüzünden kilise ve küçük işletmelerdeki ekonomik faaliyetlerle sınırlandırılmıştır. Binlerce manastır ve kilise yakılıp yıkıldığı gibi, birçoğu da ya camilere dönüştürülmüş ya da farklı amaçlarla kullanılmıştır. Bu durum ve onlarca başka olay Süryanilerin ruhunu yaralamış ve kronikleşen bir üzüntüye sebep olmuştur. Süryanilerin yaşadıkları tarihsel ve güncel sorunların ele alınıp giderilmesi için yeni bir anayasaya ve bu anayasada Süryanilerin bütün değerleriyle, haklarıyla birlikte güvence altına ihtiyaç vardır. Dolayısıyla yeni bir anayasayı oluşturacak Türkiye

Büyük Millet Meclisi ve onun iradesi tarafından görevlendirilecek komisyonların çalışmaları bütün Türkiye toplumunu, farklı kimliklerini ilgilendirmektedir.

Süryaniler yaşadıkları büyük acılara, maruz kaldıkları haksızlıklara ve kaybettikleri maddi, manevi değerlere rağmen barıştan, çözümden, diyalogdan ve demokratik bir anayasadan yanadırlar. Şiddet ve düşmanlıklarla herhangi bir sorunun çözülemeyeceğine inanmaktadırlar. Ana vatanlarına özlem duyarak, sevgi ile bağlıdırlar. Çünkü, Türkiyeli Süryanilerin terk yurdu vardır, o da Türkiye'nin güneydoğusu ve özellikle Türkiye sınırları içerisinde olan yukarı Bethnahrin'dir (Mezopotamya). Dolayısıyla bu coğrafyada halklaşarak, medeniyetler kurarak kimliklerini kazanmışlardır. Yüzyıllar boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içerisinde varlıklarını koruyup sürdürmüşlerdir. Ancak, 1915'te ve Birinci Dünya Savaşı koşullarında büyük bir soykırıma maruz kalarak toplumsal dinamikleri, ulusal değerleri büyük oranda dağıtılmış ve tahrip edilmiştir. Ayrıca demografik bir değişime uğradığı için, nüfusları azalmıştır. Çünkü, yüz binlercesi öldürülürken, on binlercesi de dinlerini değiştirmeye zorlanarak devşirilmişlerdir. Ayrıca sürgün, göç sebebiyle on binlercesi de yerini, yurdunu terk etmek zorunda kalmışlardır. Bunun yanında ana vatanlarında kalan Süryaniler, Türkiye Cumhuriyeti'nin olumsuz uygulamaları sonucunda, her dönemde göç etmeyi bir kurtuluş olarak görmüşlerdir.

Süryaniler, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra Hakkâri'de 1924 yılının Ağustos ve Eylül aylarında katliam, sürgün ve büyük haksızlıklara maruz kaldılar. 1924-25 yıllarında da Urfa'daki Süryaniler Halep, Lübnan ve başka yerlere sürgün edildiler. 1928 yılında Mardin'deki son kalan okulları da kapatıldı. Süryani Ortodoks Kilisesinin Patriği Mor İlyas Şakir 1931 yılında sürgün edildi. Dolayısıyla Patriklik kürsüsü de Deyrul Zafaran Manastırından Suriye'ye göç etmek zorunda bırakıldı. 1960'lı yıllarda gizli bir şekilde oluşturulan azınlıkları takip kurulu ile daha sonra bu konuda faaliyet yürüten farklı yapıların Süryani halkına verdikleri zararlar, sistematik bir şekilde devam etti. Kıbrıs olayları sürecinde Türkiye'deki Hristiyanlar düşman olarak hedef gösterildi ve provokasyonlar geliştirildi. Süryanilere karşı katliam provaları ve çağrıları yapıldı. 12 Eylül askeri darbesinden sonra Süryanilere karşı dini baskılar nedeniyle kitlesel göçler gittikçe artmaya başladı. 1987-1998'li yılları arasında 45 Süryani yurttaş faili meçhul bir şekilde katledildiler. Katillerin hiç

birisi bugüne kadar herhangi bir ceza almamışlardır. Ayrıca 2019 ile 2023 yılları arasında da 5 Süryani yurttaş faili meçhul bir şekilde katledildiler.

Onlarca yerleşim birimi 1980'li ve 1990'lı yıllarda tehdit ve baskılarla boşatıldı. Boşaltılan köyler ve yerleşim birimlerinin mal ve mülkleri komşu köy korucuları tarafından gasp edildi. Tapu, kadastro çalışmaları da Süryanilerin çoğunlukla hazır bulunmadıkları bir dönemde yapıldığı için birçok arazi hazineye ve Orman Bakanlığına devredilmiştir. Özel mülkler konusunda birçok sorun yaşandığından dolayı, mahkemelerde davalar açılmakta ve bu davalar Süryanilere pahalıya mal olmaktadır. Vatandaşlıktan çıkarma işlemleri de birçok Süryani'nin memleketleri ile var olan bağlarını koparmaya sebep olmuştur. Türkiye toplumdaki düşünce yapısı, eğitim müfredatında yer alan yanlış bilgilendirmelerle çarpıtıldığı için, Hristiyanlara yönelik din düşmanlığını, kin ve nefreti körüklemiştir. Bu nedenle Türkiye'de başta eğitim olmak üzere bütün kurumların yeniden demokratik değerlerle donatılmasına ve geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

2000'li yıllardan itibaren Avrupa Birliğine yönelik atılan adımlar ve gündeme getirilen çözüm süreçleri, barış talepleri ile birlikte Süryaniler yönlerini diasporadan tekrar ana vatanlarına çevirerek, geri dönüş adımlarını umutlarla atmaya başlamışlardır. Ancak, çözülmesi gereken birçok sorun bulunmaktadır. Söz konusu sorunları giderecek yeni bir anayasaya, yasal düzenlemelere, uyumlu, eşitlikçi kanunların çıkarılmasına ve toplumda barışçıl, birleştirici bir dilin kullanılmasına, din düşmanlıklarının önüne geçilerek bu kaostan yararlanan yapıların durdurulmasına bağlıdır.

Türkiye Cumhuriyeti iç dinamikleriyle kaydettiği gelişmelerle bölgesel ve küresel düzeyde meydana gelen değişimlere uyum sağlamak amacıyla, yeni bir süreci yaşamaktadır. Ortaya çıkan bu durum, Türkiye'nin gelecekte ulusal ve uluslararası düzeyde ilerleyeceği yol haritasının niteliğini de ortaya koyacaktır. Dolayısıyla tarihsel ve güncel sorunlara, ihtiyaçlara çözüm getirme tutumu da netleşecektir. Birçok halkın ve değişik düşüncelere sahip olan toplumsal kesimlerin bir arada yaşama ve kendilerini ifade etme zemini de bu şekilde oluşturulacaktır.

Ayrıca Suriye, Irak, Lübnan, İran ve diasporada yaşayan Süryaniler ve akraba topluluklar arasında da güçlü bağların kurulmasına vesile olacaktır.

Cumhuriyet tarihi boyunca yok sayılan ve herhangi bir hukuksal dayanağa sahip olmayan biz Süryaniler her alanda mağdur ediliğimiz için her demokratik, barışçıl, özgürlükçü çalışmaya büyük önem, anlam ve değer vermekteyiz. Ayrıca bu tür kapsayıcı, yenilikçi, anayasal çalışmaların herkes gibi bizlere de görevler yüklediğinin bilinciyle hareket ediyoruz. Bu temelde, öneri ve düşüncelerimizi Türkiye kamuoyu ve ilgili kurumlarla paylaşmayı bir adalet arayışı ve çözüm çağrısı olarak görülmesini umut ediyoruz.

Yeni Anayasaya ve Hukuki Düzenlemelere İlişkin Taleplerimiz;

1. Etnik Haklar;

a. Türkiye’de yeni bir anayasanın hazırlanması ve bu anayasa da yazılacak ilk giriş bölümünde, insan onurunun en büyük değer olarak tanımlanması ve koruma altına alınması, hiç kimsenin dilinden, dininden, ırkından, cinsinden dolayı baskı görmemesi.

b. Anayasa’da Türkiye Cumhuriyeti’nin üzerinde kurulduğu coğrafyada, tarihi süreç içerisinde ortaya çıkan ve yaşayan bütün toplumsal ve kültürel değerlerin sahiplenilmesi, korunması ve geliştirilmesi.

c. Türkiye Cumhuriyeti değişik onlarca etnik ve kültürel halk grubundan oluşmaktadır. Dolayısıyla, yeni anayasada bu kimliklerin güvence altına alınması.

d. Süryani halkının Türkiye sınırları içerisinde “yerli ve asli halk” olarak kabul edilip haklarının anayasal güvenceye alınması.

e. Süryanilerin Türkiye’de yaşayan diğer vatandaşlarla din, dil, ırk, etnik ve geldiği bölge ayırımı yapılmaksızın kanunlar önünde eşit tutulması.

f. Türkiye Cumhuriyeti devleti, belli bir ırka, etnik ve kültürel yapıya, din ve ideolojiye dayandırılmadan, herkesin kendi kimliğini özgürce temsil edip koruyabilmesi.

g. Tarih ile yüzleşmenin, hesaplaşmanın temel koşulu olarak, Süryani halkına karşı işlenmiş suçların ortaya çıkarılması.

2. Dilsel Haklar;

a. Süryanice dilinin ve alfabesinin eğitim ve yazımsal alanlarda desteklenmesi. Bunun için; Milli Eğitim Bakanlığının kapsamı dahilinde okulların açılması.

b. Süryanice dilinde TV ve radyo açma hakkının tanınması.

c. Devlet televizyonunda Süryanice dilinde yayınların yapılması.

3. Kültürel Haklar;

a. Süryanilerin dinsel ve kültürel gün ve bayramların resmî olarak tanınması.

b. Geleneksel Süryanice isim ve soyadlarının kullanma hakkının tanınması.

4. Dinsel Haklar;

a. 1915'te Hakkari'den çıkarılan Doğu Havari Kilisesi ile 1931'de Mardin'den çıkarılan Antakya Süryani Ortodoks Kilise Patrikliklerinin itibarlarının iade edilmesi.

b. Kilise ve manastırlara ait mal, mülk, tarihi belge ve eserlerin ilgili dini merkezlere iade edilmesi.

c. Süryani Manastırlarında ruhban okullarının açılması ve resmîyete kavuşturulması.

d. Dini temsilciliklerin devlet tarafından resmî düzeyde tanınması.

e. Diyanet İşleri Başkanlığının bütün din ve inançları kapsayacak şekilde düzenlenmesi ve Süryanilerin dini liderlerine ve kurumlarına da eşit davranılması.

5. Geri Dönüş Hakkı;

a. 20. yüzyılın başından bu yana yerleşim yerini terk eden Süryanilerin Türkiye Cumhuriyeti'nin şimdiki sınırları içerisinde kalan alanlara dönüş imkânlarının yaratılması.

b. Geleneksel yerleşim birimlerinin ve coğrafik isimlerin kullanma hakkının tanınması.

c. Türk vatandaşlığından çıkmış ve çıkarılmış olan Süryanilere tekrar vatandaşlığa alınması ve mülk edinme hakkının tanınması.

- d. Süryani yerleşim birimlerinde alt yapının ve sosyal tesislerin hazırlanması.
- e. Süryanilerin buldukları alanların kalkındırılması için mali ve diğer imkânların sağlanması.
- f. 1987-2023 yılları arasında faili meçhul bir şekilde katledilen 50 Süryani yurttaşın faillerinin bulunması ve şehit olarak kabul edilmeleri.
- g. Uzun bir dönemdir yurtdışında yaşayan Süryanilerin askerlik sorunlarına çözüm getirilmesi ve bunun ziyaret ve yerleşme önünde bir engel olmaktan çıkarılması.

Sonuç olarak; Süryani halkının haklarını güvence altına alacak yeni bir anayasanın hazırlanması, Türkiye'deki diğer bütün kimlikleri kapsamaya ve uygulanmasıyla barışa büyük bir katkı sunacağına, yüzyıldır inkâr politikalarıyla kangrenleşen sorunların çözüleceğine inanıyoruz. Geçmişte açılan yaralarla büyük bir kan kaybı yaşayan Süryaniler, göç ettiği diasporada birçok hak ve imkânlara sahip olmasına rağmen, yürekleri hala binlerce yıllık ülkesi için atmaktadır. Türkiye'de ve yurtdışında yaşayan yüzbinlerce Süryani demokratik bir sistem için atılacak adımları büyük bir ilgi ile takip etmektedir. Bu taleplerimizin karşılık bulmasıyla, toplumsal barışa büyük bir katkı sunacaktır. Bu temelde, MAZLUMDER ve Özgürce İnsan Hakları Dergisinin yöneticilerine sivil bir anayasa ve insan hakları için yürüttükleri çalışmalarında üstün başarılar diliyoruz.